

קדושת החיים

טעם החיים

שנים שהיו מהלכין בדרך, וביד אחד מהן קיתון (כד) של מים, אם שותין שניהם – מתים, ואם שותה אחד מהן – מגיע לישוב. דרש בן פטורא: מוטב שישתו שניהם וימותו, ואל יראה אחד מהם במיתתו של חברו. עד שבא רבי עקיבא ולימד: והי אהיך עמך – הייך קודמים לחיי חברך.

(תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף סב עמוד א)

האם לפי ר' עקיבא יהיה מותר לבעל המים לוותר עליהם לטובת האחר, או שהוא חייב לשתות אותם? (עינו בדף התרחבות, מקור מס' 1)

מה ההיגיון בדעתו של בן פטורא? האם לא עדיף שאחד מהשניים יינצל? האם הכרעתו של רבי עקיבא נובעת משיקולי תועלת, או שהיא נובעת מתפיסה ערכית שונה? איזה ערך הוא מעמיד במרכז?

את הטיפה האחרונה ישתו שניהם ואל יראה אחד במיתתו של חברו (...) יש משהו שהוא נורא מן המוות. יש משהו שאיתו ואחריו, כל החיים אינם כדאיים. ישתו שניהם, ובכיבוש העצמי הזה ניצחנו של האדם, והוא מן המעשים הנוטעים בנו את האמונה באלוהים שבאדם (...) רחמי הלב, רחמים ישירים, פשוטים, לצערנו ולמדווינו של האדם, של כל חי – את היסוד הזה אין להוציא בשום פנים מן היחסים האנושיים ההדדיים. ואף את הצדק אין להפוך לאובייקטיביות ערטילאית קשיחה. וכשמוסר, אשר הוא מוסר חי, והוא על כן קורא לנו מעומק ליבנו החי: "מוטב שימותו שניהם ואל יראה אחד מהם במיתתו של חברו".

(מתוך: יצחק דמיאל**, שדמות למדרך 5-6, בתוך: "בחרת בחיים": ערך ח"י אדם בתרבות ישראל, עמ' 27)

מהי המחלוקת הערכית בין בן פטורא לר' עקיבא, על פי פרשנותם של אחד העם ויצחק דמיאל?

האם לדעת ר' עקיבא תמיד ערך החיים יהיה עליון יותר? האם אין מצב שבו צריך "למסור את הנפש"? (השונו למקור מס' 2. בדף התרחבות)

על איזה ערך מוותר בן פטורא לפי אחד העם? מה עליון יותר מ"רגש טהור של אהבה ורחמים" לדעתו? מהו הדבר שבכלעדיו "החיים אינם כדאיים" לפי יצחק דמיאל?

האם החיים הם בעלי ערך מצד עצמם, או רק בהיותם תנאי למימושם של ערכים אחרים? (עינו בדף התרחבות, מקורות 3-4)

האם יש משמעות לחיים שהערך העליון בהם הוא החיים עצמם? אם לא, מדוע רבי עקיבא נותן להם משמעות כה גדולה?

* יצחק דמיאל (נולד באוקראינה ב-1892, נפטר בישראל ב-1972), היה סופר ומחנך, ממיסדי ההסתדרות ובין מניחי היסודות לזרם העובדים בחינוך. כתב את הסיפור "שמלת השבת של חנה'לה".

* אחד העם הוא שם העט של אשר צבי (הירש) גינצברג (נולד בליטא ב-1856, נפטר בישראל ב-1927), שהיה מראשי הוגיה של הציונות, מייסד הזרם והוגה הרעיונות של הציונות הרחבתית, ומהחשובים במנסחי הזהות היהודית החילונית-לאומית.

הרשויות בתאילנד הודיעו הלילה (ו') כי אחד המחלצים שהשתתף בחילוץ של 12 הילדים ומאמן הכדורגל מת מחוסר חמצן. המחלץ, לוחם לשעבר ביחידת אריות הים, איבד את הכרתו כשצלל במקום שבו קבוצת הכדורגל כלואה - והכוחות נערכים לחילוץ גופתו.
(חילוץ הילדים בתאילנד: אחד המחלצים מת מחוסר חמצן, ynet, 6.7.18)

רבי אימי נלכד במקום סכנה.
אמר ר' יונתן: יכרך המת בסדינו
(אין תקווה להצילו).
אמר ר' שמעון בן לקיש:
עד שאני הורג, אני נהרג (לפני
שאגרום למיתתו, אהרג על הצלתו),
אלך ואציל אותו.
הלך ופיים (את השובים)
ונתנו אותו (את רבי אימי) לידיו.
(תלמוד ירושלמי תרומות ח ד)

שאלת ממני (ש)אודיעך דעתי על מה שראית כתוב
אם אמר השלמון לישראל הנח לי לקצץ אבר אחד
שאינך מת ממנו או אמית ישראל חבירך.
(תשובה) ...שמא על ידי התיבת אבר, אעפ"י שאין
הנשמה (החיים) תלויה בו, שמא יצא ממנו דם הרבה
וימות, ומה ראית שדם חברו אדום יותר, אולי דמו שלו
אדום יותר (...). הלכך איני רואה טעם לדין זה אלא
(כ)מידת חסידות, ואשרי חלקו מי שיוכל לעמוד בזה.
ואם יש ספק סכנת נפשות הרי זה חסיד שוטף, שספק
שלו עדיף מודאי של חבירו.
(שו"ת הַדב"י* חלק ג סימן תרכז)

· במה נחלקו ר' יונתן לבין ריש
לקיש? מה היחס בינם לבין
דעותיהם של בן פטורא ור' עקיבא?
· במי מצדד הרדב"ז, שקובע ש"ספק
שלו עדיף מודאי של חבירו"?

· מדוע ר' יונתן לא הלך להציל את ר'
אימי? מדוע בחר ריש לקיש לנסות
להצילו בכל זאת?

· מהי הדילמה שהועמדה בפני הרדב"ז? מה תשובתו
במקרה רגיל? ומה במקרה של חשש לחייו של המציל?
· מה פירוש הביטוי "ספק שלו עדיף מודאי של חבירו"?

· מה דעתכם על מותו של המחלץ התאילנדי, לאור הדעות השונות? האם הוא היה צריך
להסתכן כך? ומה לגבי תרומת כליה לאדם אחר, כשיש בכך סיכון לתורם?
· באילו מצבים נכון להסתכן למען אדם אחר ובאילו לא? האם יש הבדל בין התנהלות
רגילה לבין מצב של מלחמה? (עינינו במקורות 5-6, 5-6, ההרחבות)
· לאיזה ערך חשוב יותר לחנך בעיניכם, שמירה על החיים או הקרבה למען האחר?

מחד גיסא, למדנו כי 'לא נתנו מצות לישראל אלא להיות בהן, שנאמר "אשר יעשה אותם
האדם והי בהם" – והי בהן ולא שימות בהן, אין כל דבר עומד בפני פקוד נפש'. ומאידך גיסא:
'כל דבר ודבר שנתנו ישראל נפשן עליהן נתקיימו בידן'. כבר לימדונו חכמים והוקרי תולדות
ישראל ומחשבתה, כי מרכיב קדום – אולי עיקרי – במשמעות המושג "קידוש השם" היה דווקא
הרעיון שעל ידי התנהגותו של אדם בחייו 'יהא שם שמים מתאהב על ידך'... וואולם, גם עיקרון
המוזת על קידוש השם... נתמסד... עד כדי תפיסתו, בגדרים שונים, כמצוות עשה מן התורה.
והנה, מתברר שהנכונות למות על קידוש השם אינה מנותקת מכל מה שהקדים האדם במהלך
חייו ועד לרגע קבלת ההכרעה הגורלית לקדש שם שמים והעמידה המעשית בהחלטה נוראה
זו. אדרבה, ניתן לראות בנכונות להקרבת החיים על קידוש השם תוצאה של אורח חיים שניהל
האדם גם טרם נתבקש לקבל את הכרעתו הקשה ביותר.

(ישעיהו גפני**, קדושת החיים וחירוף הנפש: קובץ מאמרים לזכרו של אמיר יקותיאל, עמ' 4)

· אילו שתי משמעויות יש למושג "קידוש השם"? מהי הסתירה בין שתיהן?
· איזה קשר מוצא ישעיהו גפני בין "קדושת החיים" לבין "חירוף הנפש"? (השנו למקוב. 7.2, 2.7, ההרחבות)
· איזה "אורח חיים" מוביל לכך שהנכונות להקריב את החיים תהווה המשך לחיים עצמם?

* פרופ' ישעיהו גפני (נולד בארה"ב ב-1944) הוא נשיא המרכז האקדמי שלם ופרופסור בחוג להיסטוריה של עם ישראל באוניברסיטה העברית בירושלים.

* רבי דוד בן שלמה אבן זמרא (נולד בספרד ב-1479, נפטר בישראל ב-1573) היה אב בית דין ומנהיגה של יהדות מצרים ומחבר שו"ת הרדב"ז.